

In zijn lijden smaakte hij de gemeenschap aan het lijden van Christus.

En nu heeft de Heere gesproken: het is genoeg.

Welk een genade, dat zijn lijden een einde nam.

Welk een zaligheid, dat hij nu bij Jezus is.

Moge de gedachte daaraan de in rouw geslagen familie tot rijke vertroosting zijn.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Een nieuwe uitgave van Bunyan's „Christenreis“.

In de komende Novembermaand zal het 300 jaar geleden zijn, dat te Elstow in Bedford John Bunyan geboren werd, de beroemde prediker uit de woelige dagen van den strijd tusschen Puriteinen en Royalisten in Engeland.

Ofschoon een eenvoudige man — hij was, als zijn vader, ketellapper, diende ook een tijdlang als soldaat in het Parlementsleger — bezat hij een ongemeene kennis van en visie op de Schrift. „Hij kende“ zegt Dr J. H. Gunning J.Hza. (Stemmen des Tijds, Juli 1928) „Hebreeuwsch noch Grieksch, maar hij kende zijn Engelschen Bijbel, die hem volkomen voldoende was, als de beste. Het was zijn charisma, naar het mij voorkomt, de rechtzinnige waarheid stralend en levend te maken door de vonken van zijn genie“.

Ongeveer zestig geschriften, grootere en kleinere, heeft Bunyan nagelaten. Meerdere daarvan zijn goede bekenden geworden bij de Christenheid, tot ver buiten de grenzen van zijn land. „Grace abound- ing to the chief of sinners“ b.v., dat hij in de gevangenis begon, is altijd gewaardeerd als een treffende weerslag van de geestesgesteldheid van den zwaar-ervolgde (Karel II hield hem van zijn troonsbestijging (1600) af tot 1672 toe gevangen en liet hem ook na zijn invrijheidsstelling nimmer met rust). En ook „The Holy City“, „The Holy War“, „The Resurrection of the Dead“ zijn veelgelezen, door zijn eigen Baptistische volgelingen, die hem „Bisschop Bunyan“ noemden, maar, dank zij vertalingen, ook elders, bijzonderlijk wel in de mystiek-vrome 19-eeuwse kringen hier te lande.

Geen werk echter heeft zoo grooten opgang gehad als „The Pilgrims progress, from this world to that, which is to come“ (geschreven in de jaren 1678—1684); het werd vertaald zelfs in vrij onbekende Aziatische en Afrikaansche talen en in ons land gold het, na den Bijbel en Vader Cats, voor het meest-gewaardeerde boek. Het genoot, aldus Dr Gunning, „een weergalooze ingenomenheid“ en terecht, want het is „een troostboek, een bron van bemoediging voor allen, die het wagen wilden op het woord van Hem, die alle macht heeft in hemel en op aarde“.

Ook nog voor dezen tijd, ondanks alle veranderingen in de geestesstructuur bij den modernen mensch, heeft de Pelgrimreis zijn volle waarde. Want — ik citeer nog eens Dr Gunning — het wekt in de jeugd „de prikkel van zekere nieuwsgierigheid (en) in den ouderdom (geeft het de verklaring en de bevestiging van dat heimwee in het hart van Gods kind, dat hem spreekt van zijn eeuwige vaderland en de altes overklimmende waardij van den goeden strijd“.

Daarom was het een goede gedachte van den Uitgever W. D. Meinema te Delft, om, ter gelegenheid van de komende herdenking, een nieuwe editie van dit beroemde boek te bezorgen en die te geven het cachet van een standaardwerk. In quarto-formaat, met groote letter en op zwaar papier gedrukt, in symbolisch-gekleurden band gebonden en door den tekenaar bings op kunstzinnige wijze geïllustreerd, is deze uitgave van „De Christen- en Christenreis“ als een monument, dat ter gedachtenis aan Bunyan voor het Nederlandsche volk wordt opgericht.

De tekst van deze nieuwe editie werd verzorgd door Ds A. G. Wolf. Een makkelijke taak had deze vertaler niet. Want de overzetting van een zoo specifiek en dan nog archaïsch boek stuit op eigenaardige bezwaren, waarvan, naar het zeggen van Ds Wolf zelf, de voornaamste zijn „het conserveren van de eenvoudigheid van Bunyans' taal en het ongeschonden laten van de heel aparte, geestelijke sfeer, die, als een Meinacht van geuren, het boekje doortrekt“. Terecht heeft Ds Wolf ingezien, dat hier alleen paste een zich aansluitende bij het oudere spraakgebruik. Modernisering van dit wondere geheel van allegorie en parabel zou een totaal anderen taalklank gebracht hebben en stellig de sfeer, die immers bewaard moest blijven, hebben bedorven. Veel meer dan de moderne taalmuziek, hoe schoon die overigens klinken moge, voegde hier het gedragene, classieke van het Statenbijbel-Nederlandsch met zijn tweede naamvals-constructies en statig bijwoord-gebruik.

Ds Wolf heeft dus, naar mijn inzien, den goeden koers gekozen en, mede daardoor, zijn arbeid voortreffelijk volbracht. Hij heeft die schoonheid van taal weten te treffen, die den rijkdom der gedachten vertolkt, maar in zichzelf ook rijkdom van vormen draagt. Goed stylist als hij is — we kennen immers van elders zijn taal-aesthetischen zin — heeft hij Bunyans' werk tot een Nederlandsch boek weten te bewerken, dat het aroma van zijn

oorspronkelijkheid bewaart en toch het idioom-zuivere van onze mooie taal bezit. Dat, wat het proza tot een kunstvorm maakt: rythme en klank-harmonie ruischt door deze vertaling heen, zonder dat het eigenaardig-vertellende en eenvoudig-beschrijvende van Bunyans' taal er eenige schade bij lijdt.

Ik zou, ten bewijze hiervan, gaarne enkele fragmenten citeren. Maar beter is het, den lezer op te wekken, zelf deze nieuwe overzetting ter hand te nemen: hij zal dan zelf tal van overtuigende passages vinden, en tegelijk genieten van het geheel. Want bij al z'n eenvoudigheid is Bunyans' boek een sterk-gebonden eenheid, waaruit men moeilijk een deel losmaken kan.

Liever wijs ik daarom op het „Woord vooraf“, waarmee de vertaler het werk inleidt; want dat geeft, ofschoon kort, metterdaad aan de beteekenis van Bunyans' boek, ook voor dezen tijd. Ds Wolf stelt daarin aan de orde de vraag, waar nu eigenlijk het geheim ligt van den opgang, dien het gemaakt heeft. En dan is het antwoord, dat zulks allereerst te verklaren valt uit „de eenvoudige wijze, waarop dit boek over de grondwaarheden van het christelijk geloof spreekt“. Aan alle problematiek is het vreemd, en toch wordt er „wel waarlijk om de diepste vraagstukken van het godsdienstige leven geworfeld“. Maar dan zijn het de vraagstukken der persoonlijke levenspraktijk: wat is waken, wat is bidden, vanwaar de twijfel, de onrust in ons leven, hoe worden wij steeds meer, wat wij in Christus Jezus reeds zijn! Op deze en soortgelijke vragen geeft de Christenreis bescheid, misschien niet altijd even bevredigend, maar „elk antwoord bloeit op uit de Schrift“ en „het kruis van den Verlosser staat altijd in het middelpunt“. En daarin ligt dan de eerste beteekenis van het boek: „het maakt oude, bekende waarheden weer levend... en plaatst die in zulk een fel licht en geeft er zulke scherpe lijnen en contouren aan, dat zij voorgoed in het geheugen van den lezer blijven vastgehecht“.

Een tweede element, dat den opgang verklaart, is de gezonde, schriftuurlijke mystiek, die er in leeft. „In de levens-beschrijving van Bunyan is het geestelijke primair, het domineert feestelijk over al het andere; het natuurlijke neemt slechts een tweede plaats in, maar dan toch altijd zóó, dat het natuurlijke onder het geestelijke zichtbaar wordt... Daarom is de „Christenreis“ afkeerig van een Christendom dat vijandig tegenover het leven staat en zijn mystieke feesten viert met een „boek-ken in een boek-ken“. Wie ooren heeft om te hooren hoort het leven hier lachen en zingen! Het Christelijk leren is een feest en de Christen is een brullofsinger...“. Deze frischheid is het, aldus concludeert dan Ds Wolf, die het boek, ofschoon inderdaad Pietistisch getint en voorbijgaand aan alle cultureele waarden, toch zoo dicht doet staan bij onzen tijd, dat wij er nog altijd met genoegen in lezen....

Natuurlijk — want Bunyans' werk, hoe voortreffelijk ook, is niet volmaakt — zijn er fouten aan te wijzen in de structuur en den vorm van het boek en Ds Wolf verzuimt niet, die fouten te doen opmerken: een zeker gebrek aan dogmatische bezinning, een te sterk sprekend antipapisme, e.d. Objectieve beschouwing van den tijd, waarin het boek ontstond en den geest, dien het, daarmee in verband, vertoont, kan hier wel verklaring vinden, maar verklaring is niet identiek met verontschuldiging en neemt het karakter van „fouten“ niet weg. Een aardige opmerking is het ook, die Ds Wolf maakt over het tweede deel, „de Christenreis“, dat hij bij het eerste ver ten achter stelt, omdat het een „matte copie“ daarvan is. Want „hoe groot“ het verschil in zielsstructuur bij man en vrouw mag zijn, hoe onderscheiden die twee reageren zullen op de verschijnselen van het leven in hen en rondom hen, dit verschil is niet zóó groot, dat het een afzonderlijke beschrijving van den verlossingsweg wettigt of noodzakelijk maakt. De genade wordt ten slotte, zonder onderscheid van sexen, door allen gelijk ervaren“.

Samengevat is dit de inhoud van Ds Wolfs' inleiding, die hij lofwaardig beknoptheid de verdienste heeft, dat ze zakelijk „aldoende“ is. Het kwam hier aan op enkele richtlijnen, die de betrekking aangaven tusschen een boek dat drie eeuwen oud is en de behoeften van dezen tijd, zoo, dat de beteekenis van de lectuur dzer „Christenreis“ zou worden gezien. En die lijnen worden in deze luttele bladzijden metterdaad getrokken.

Met een enkel woord nog dienen we melding te maken van de illustratie. Evenals de vertaler stond de verlufter voor een moeilijke taak: hij moest voorstellingen ontwerpen, die eenzijdig beantwoorden aan de symboliek van den Auteur en aan den anderen kant als werkelijkheden spraken tot den beschouwer; daarbij bond de beeld p.a.k van Bunyan hem dikwijls aan bepaalde vormen en moest hij in zijn platen het archaïsch karakter evenzeer bewaren, als dat in de taal moest worden geëerbiedigd. M.i. is Isings in deze opdracht alleszins geslaagd: de illustraties die hij ontwierp passen geheel in 't kader van den tekst, ze zijn allegorisch en tegelijk actief. Voorzover nodig, heeft de teekenaar in korte bijchriften op 't slot van 't boek de zinnebeelden en drachten der verschil-

lende platen verklaard, zoodat ook hier voor den lezer een volledig bdfrijpen mogelijk is.

Zoo is, door de samenwerking van vertaler, illustrator en uitgever een schoon geheel verkregen, dat overeenkomt met de hooge waardij van het werk. In dezen vernieuwden vorm moge dan het oude boek vele nieuwe lezers vinden, vooral ook onder de jongeren, die Bunyan veelal niet dan bij name kennen. Want „in een tijd van veel intellectualisme, ook in de religie, (kan) de warme, zielsinnige taal van den Droomer uit Bedford, dorstige harten laven en het persoonlijke leven zóó-wel als dat van de kerk tot reformatie brengen, door het terug te voeren tot den oorsprong van het leven zelf, n.l. God“.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Witte velden.

We zijn in onzen tijd, aan persproducten zoo overrijk, weer een nieuw blad rijk geworden. Bij den Delftschen uitgever Meinema verschijnt nu het Maandblad „Witte Velden“, Maandblad voor Gereformeerden Evangelisatiearbeid.

Niet om er mee te evangeliseeren, zooals „De Kandelkaar“ en de „Goede Tijding“, maar een blad ten dienste van hen die werken en hen die belangstellen in den arbeid der Gereformeerde Evangelisatie.

Ik acht het een verblijdend verschijnsel, dat een blad als dit verschenen is. Voor eenige jaren is een dergelijke poging gedaan, maar die al spoedig is gestaakt. Het blad kon het niet volhouden en bracht het slechts tot den leeftijd van naar ik meen anderhalf jaar.

Waarom het lag, dat die periodiek er niet is ingegaan, kan ik niet beoordeelen. Misschien was ze te duur om een groot aantal lezers te trekken.

Het thans verschenen blad is zéér bescheiden, zoowel in omvang en opzet, als, daarmee natuurlijk corresponderend, in prijs. Het heeft ongeveer het formaat van „De Goede Tijding“. Zoo kan het voor zeer lagen prijs worden geleverd. Een abonnement kost slechts f 0.65 per jaar. En wanneer b.v. een Evangelisatie-commissie een groot aantal neemt, is die prijs nog belangrijker lager, totdat bij een collectief abonnement van 100 ex. de prijs slechts f 0.30 per jaar bedraagt. Ik geloof, minder kan het al niet.

De poging van den heer Meinema verdient toejuiching. Want aan een blad als dit bestaat toch wel behoefte. Er zijn zoovele dingen, waarover men eens iets wil zeggen in betrekking tot den arbeid der Evangelisatie. En dan is het noodig, dat er een orgaan is, waarin men het kan zeggen.

Het is waar, dat er gelegenheid is, iets te zeggen. Verschillende onzer groote Kerkelijke bladen hebben ook een rubriek voor Evangelisatie: „Bazuin“, „Herant“, „Reformatie“, enz. Maar die bladen worden niet gelezen door allen, die arbeiden in de Evangelisatie. Er zijn vele menschen, die van heeler harte meewerken, en die toch niet veel bladen lezen; die zich eenvoudig de luxe van het lezen van deze groote bladen niet kunnen permitteeren. Die dus ongeveer nooit lezen de dingen, die over alles en nog wat geschreven worden.

Dat is een groot bezwaar. Het lezen van voorlichting en mededeeling van wat anderen hebben gedaan, sterkt en wekt op. Het kan misschien den werkers in dezen arbeid tot leering zijn en hun den arbeid gemakkelijker maken. Het kan misschien er iets toe bijdragen, om te behoeden voor inzinking en verslapping in het werk.

Zoo kan ook dit werk, door „Witte Velden“ begonnen, onder den zegen des Heeren iets bijdragen tot volmaking van onzen arbeid.

Gelijk ik boven reeds in herinnering bracht, is een vroegere poging tot zulk een blad mislukt. Nogmaals, waaraan het lag, kan ik niet beoordeelen. Het doet er ook weinig toe.

Alleen maar één ding wil ik met nadruk zeggen: deze poging, laat ik nu eens menscheijk sterk spreken, moet slagen. Ik weet wel, slagen hangt tenslotte van menschenmacht niet af. Maar voorzoveel menschen er aan kunnen doen, moet deze poging gelukken.

Aan mislukte pogingen, op welk terrein ook, gedaan, heb ik een hekel. Ze zijn jammer op zichzelf. En ze maken volgende pogingen weer moeilijker. Als er iets is begonnen, dat levensvatbaarheid toont te bezitten, moeten we al het mogelijke doen, om het te helpen slagen.

Zoo ga het met dit blad. Vermoedelijk zullen velen het verschijnen van deze periodiek toejuichen en zich verheugen, dat er weer eens een poging is gewaagd om een eigen Gereformeerd Evangelisatieblad te hebben. Maar laat het meer dan beschouwende liefde zijn, die ze het blad toedragen.

Hij kan op twee manieren worden geholpen. Vooreerst, doordat allen, die arbeiden in de Evangelisatie, zich abonneeren op het blad. Doordat Evangelisatiecommissies collectieve abonnementen nemen en b.v. haar werkers een gratis abonnement geven. Zoo heeft het blad in korten tijd een groot getal lezers.

En verder, doordat men naar den hoofdrede-